

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Posudek vedoucího práce

Aneta Habásková: *Analýza keramiky KZP z pohřebišť Hoštice, Ivanovice a Tvořihráz na základě společenských vztahů* Katedra archeologie Filozofická fakulta Univerzita Hradec Králové 2016

Bc. Aneta Habásková se v diplomové práci velmi podrobně zabývala souhrnným vyhodnocením jednotlivých keramických tříd z hrobů pohřebišť KZP Hoštice I, nejpočetnějšího na území České republiky (157 hrobů) a dále Hoštice IV, Ivanovice VI, okr. Vyškov, a badatelského výběru bohatých hrobů z většího pohřebiště Tvořihráz– „Na Loukách“, okr. Znojmo. Navázala tak na bakalářskou práci o pohřebním ritu KZP s využitím výsledků výzkumu pohřebiště v Hošticích I, okr. Vyškov, již úspěšně obhájila na katedře archeologie FF UHK v r. 2014.

Základním zdrojem znovu zůstala monografie *Matějčková – Dvořák, ed., 2012* shrnující výsledky výzkumu pohřebiště v Hošticích I, Hošticích IV a Ivanovicích VI. Navíc zpracovala údaje z literárních pramenů k hrobům z pohřebiště Tvořihráz II, okr. Znojmo a celé řady další prací.

Posluchačka vypracovala logicky strukturovanou diplomovou práci celkem o jedenácti kapitolách. Obsahuje potřebné úvodní části s cíli a metodami (*1. kapitola*), dále zdařilý souhrn poznatků o KZP z evropského pohledu o původu (*podkapitola 2.1*), dějinách výzkumu (*podkapitola 2.2*), chronologickém postavení KZP v evropském měřítku (*podkapitola 2.3*), vnitřní periodizaci KZP v Evropě (*podkapitola 2.4*), o pohřebním ritu KZP v Evropě (*podkapitola 2.5*), hmotné kultuře (*podkapitola 2.6*) s keramikou, kovovými, kostěnými a parohovými, jantarovými a kamennými nálezy. Počínaje kapitolou 3, která tvoří počátek analytické části, se již věnuje údajům o výše uvedených pohřebištích z hlediska přírodních podmínek (*podkapitola 3.1*) a jejich základní charakteristiky. Navazuje vymezením skupiny hrobů (*kapitola 4.*), vyčleněním bohatých hrobů na těchto pohřebištích (*kapitola 5*), rozborem znaků hrobových jam (*podkapitola 6.1*), lidských skeletů (*podkapitola 6.2*), kamenných nástrojů (*podkapitola 6.3*), jantarových ozdob (*podkapitola 6.4*), kostěných a parohových předmětů (*podkapitola 6.5*), osteologických nálezů jako pozůstatků masitých mlodarů (*podkapitola 6.6*), nebo kovové industrie (*podkapitola 6.7*). Jádrem diplomové práce je *kapitola 7* s analýzou nádob v kombinaci s nekeramickými nálezy z jednotlivých pohřebišť a *kapitola 8* se závěry. Diplomandka zahrнула dosažené statistické údaje do početných grafů

v přílohách (*podkapitola 11.2*). Seznam početných literárních titulů na str. **194-205** dokládá zevrubný přehled o domácí a zahraniční literatuře (*kapitola 9*). Součástí je rovněž seznam zkratk (*kapitola 10*). Plány a přílohy jak již se jmenovanými **27** grafy (obr. 46, 48-56, 60, 64-79), tak doprovodnými obrázky obsahuje *kapitola 11*. Nutno dodat, že údaje doplňuje velmi obsáhlá databáze na přiloženém optickém médiu.

Oceňuji, že posluchačka se ujala nesnadného úkolu sledovat, zda nádoby v hrobech KZP mohou odrážet genderovou a společenskou úlohu. Upozorňuji však hned na počátku, že Bc. A. Habásková vychází z výsledků srovnání hrobové výbavy ze čtyř pohřebišť. Tři přináleží II. nálezové skupině a pochází z území střední Moravy (Hoštice I, IV a Ivanovice VI), zatímco jedno menší, kde byly záměrně sledovány výhradně hroby vymezené kruhovými žlaby pravděpodobně z rámce pravděpodobně početnějšího pohřebiště, z jižní Moravy (Tvoříhráz II). Nemůžeme z těchto důvodů generalizovat data, ale na druhou stranu jde o zodpovědně uskutečněnou sondu do pohřebních zvyklostí na těchto vybraných pohřebištích. Je tedy zapotřebí i nadále pokračovat v těchto výzkumech.

Diplomandka si zvolila za cíl vyhodnotit různé znaky keramiky pocházejících z hrobů různých tvarů a rozměrů, a to podle úprav povrchu a jejího rozdílného počtu v hrobech. Úkolem bylo najít případné zvyklosti také vůči věku a pohlaví zemřelých. Studentka rovněž sledovala možnost korelace s početností nekeramických přídavných předmětů v hrobech. Cílem diplomové práce tedy bylo sledovat na výši technologické úrovně zpracování keramiky uložené do hrobů jak genderové hledisko, tak odraz majetkové a s ní související společenské diference v kolektivech KZP. Na základě obsahu hrobových předmětů vydělila bohaté hroby s příslušnými kombinacemi znaků jako je vnější a vnitřní úprava hrobové jámy, přítomnost kovových předmětů, početnost výbavy, lukostřelecký balíček a přítomnost zdobených pohárů. Méně bohaté a chudé hroby stanovila podle snižujícího se počtu výše uvedených znaků (nálezu).

Posuzuji-li diplomovou práci, hodnotím ji jako celek velmi kladně. Souhlasím s názorem diplomandky, že vícečetné uložení prestižních nádob do hrobů (str. 185) odráží možnost u pozůstalých vyřadit takové nádoby ze souboru nádob byt' nepoužívaných každodenně, nýbrž patrně jen během výjimečných událostí.

A. Habásková dospěla k závěru, že zdobená keramika a klasické poháry byly ukládány jako součást výbavy zejména do hrobů mužů a chlapců. Totéž platí také pro nádoby větších rozměrů (a tedy i objemu) sloužících ke stolování (jídelní a picí sady). Výjimky u žen

vysvětluje prohlubující se společenskou stratifikací celých rodin předáků v závěru eneolitu (srv. kapitola Závěr, str. 190-191). Potvrdila také, že bohaté hroby mohou být obkroužené žlabem (další důležitý znak). Jde o hroby 1-3 v Tvořihrázi a o žlábek (bez hrobu) v Hošticích I. Diplomandka připomněla uveřejněný doklad přítomnosti pohřební hostiny v případě hromadného dětského žárového hrobu č. 2 z pohřebiště v Tvořihrázi II s množstvím nádob objevených v žlabu (str. 191 aj.).

Uvedené zjištění má širší platnost pro uvedený proces tvořící se sociální stratifikace (započatý zřejmě již od počátku eneolitu a prohlubující se zejména od prahu doby bronzové).

Z analýzy velikosti nádob a věku zemřelých vyplynul zajímavý poznatek, že nejstarší jedinci měli významné, vážené místo ve společnosti, proto měli také největší nádoby picích a jídelních servisů. Je to zjištění, které znovu rehabilituje názory starých archeologů, kteří předpokládali, že staří lidé byli v pravěkých společnostech uznáváni (status „stařešinů“).

Třebaže srovnává celky různého stáří, má avšak tuto skutečnost neustálena zřeteli (str. 192-193). K známým skutečnostem patří, že ve starším období KZP se vyskytují v nálezové skupině KZP I prestižní keramika s poháry maritimního typu a v nálezové skupině KZP I/II epimaritimní poháry a mísy se zdobeným římsovitě rozšířeným okrajem s leštěným povrchem, případně i s džbány typů Somogyvár a Nagyrév (pohřebiště KZP Tvořihráz II). Jejich výskyt vyznívá v nálezové skupině KZP II (pohřebiště Hoštice I ad.) a v nálezové skupině KZP III již zcela absentují na úkor zvýšené přítomnosti keramických tříd tzv. průvodní keramiky.

Důležité jsou pro stanovení míry bohatosti hrobu (a zemřelého nebo i pozůstalých) především prestižní předměty z kovů, lukostřelecká výbava, včetně klasických pohárů a zdobené keramiky, především mís, ale také ozdoby z kosti nebo jantaru (korále, knoflíky s „V“ vrtáním aj.) a v neposlední řadě pozůstatky masitých darů, méně již samotná keramika. Studentka si je toho vědoma (např. str. 64-67, 171-184, 191-192).

Na základě výsledku analýz (jež uskutečnila mimo jiné A. Habásková) bude do budoucna zapotřebí sledovat případnou existenci skupin hrobů uspořádaných podle určitých hledisek (na pohřebišti Hoštice I podle rodin nebo rodů, na pohřebištích Hoštice IV a Ivanovice VI asi podle genderu).

Doplňuji, že Bc. A. Habásková správně upozornila na výskyt tzv. džbánů bez ucha, o nichž uvažuje také jako o případných nezdobených pohárech (str. 185). Doporučoval bych jí,

aby rozpracovala tuto otázku a jednoznačně tyto tvary definovala. Bylo by to užitečné pro studium KZP.

Zmiňuji pouze okrajově, že výraz „nedbale“ provedená výzdoba apod. bych doporučoval nahradit výrazem „zběžně“ provedená. (Vyskytují se samozřejmě další drobnosti, jako jsou chyby v citacích jmen autorů: Volker Heyd – příjmení je Heyd, Marc Vander Linden se cituje pod příjmením Linden aj.)

Text diplomové práce A. Habáskové je čtivý, někdy až hutný a po mluvnické stránce na dobré úrovni.

Objevují se drobné chyby na úrovni překlepů, např. nesprávná pádová koncovka analýze/a (str. 185), ... postavení ženy, nebo celé rodiny a jejich/iho bohatství (str. 187), u příjmení k/Kalicz s malým písmenem „k“ (str. 211, obr. 16), nesprávná koncovka v minulém čase, např. nádoby mohli/y patřit (str. 188) atd.

Závěrem uvádím, že jde o vsutku pilnou práci. Opět se zařazuje k nejzdařilejším závěrečným pracím. A. Habásková zpracovala velmi zodpovědně a značně podrobně zadané téma, proto navrhuji (po jistých úpravách) také její uveřejnění.

Doporučil jsem z těchto důvodů odevzdání diplomové práce k obhajobě. Diplomovou práci Bc. Anety Habáskové hodnotím jako výbornou stupněm **A**.

doc. PhDr. Jaromír Kovárník, CSc.
Katedra archeologie FF UHK

V Hradci Králové 17. 5. 2016